

Romano džaniben

časopis romistických studií | 21. ročník | **2/2014**

| Eva Zdařiová, Lada Viková

„Kolik řečí umíš, tolikrát jsi člověkem“ Emil Cina (1947–2013)

Letos v říjnu tomu byl rok, co zemřel Emil Cina, jeden z té slavné generace romských spisovatelů, která začala tvořit podporována Milenou Hübschmannovou. Se skromností sobě vlastní se označení spisovatel vždy bránil, ale následně dokázal celé hodiny nadšeně předčítat ukázky své tvorby a vyprávět historky z dětství nebo z cest. Nikoho nenechal na pochybách, že je mistrem slova. Ba co víc, uvědomoval si, že romské slovo se pomalu vytrácí, a byl přesvědčen, že s ním Romové přichází i o část své identity, a tak s přibývajícím věkem začal o romské slovo doslova bojovat.

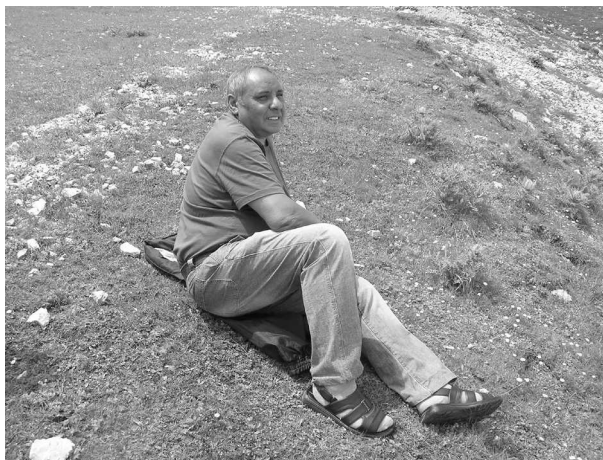
„Dnes se romská řeč ztrácí, v tom rychlém sledu života. Mladí lidé už přemýšlí jinak. Možná, že v nich ještě něco je, ale je toho málo. V romštině je přitom zakódováno, jak se má člověk chovat k druhým. Když tohle člověk ztratí, když ztratí řeč, ztratí všechno.“¹

Emil Cina se narodil v prosinci 1947 v pražské Libni, kam se jeho rodina po válce přistěhovala z východoslovenské obce Kurim v okrese Bardějov. Na Slovensku rodina před válkou vlastnila zemědělské statky a živila se především handlířstvím. V Praze Emilův otec v roce 1946 nastoupil do Uhelných skladů a Emil se po škole začal učit ve vysočanském závodě Auto Praga frézařem. Ne u všech členů rodiny se to setkalo s pozitivním ohlasem: „Děda se mi smál, co to mam za práci. Že Cikán nesmí dělat takovou práci. Proč dělám v továrně, kde si odpíchnu čas. On mi řekl, že jestli jsem se nezbláznil!“² Po vyučení nastoupil vojenskou službu, kde jezdil jako tankista a získal řidičské oprávnění skupiny C. Po vojně pak začal pracovat v Uhelných skladech a s otcem a bratrem rozvážel dvacet let po Praze uhlí. Těžká fyzická práce se samozřejmě podepsala na jeho zdraví. Mimo jiné díky neošetřeným omrzlinám měl problémy s prsty na ruce a nikdy se díky tomu např. nespřátelil s klávesnicí u počítače. Od devadesátých let pracoval jako správce budovy v Českém rozhlase Regina, od roku 1992 jako redaktor a moderátor pořadu pro menšiny Klub dorozumění. Když budovu rozhlasu v pražském Karlíně o deset let

1 Rozummění. *Literatura Romů ve výuce (nejen) romských žáků*. Praha 2013. Kher. ISBN 978-80-87780-06-0.

2 Nahrávka č. 2010-04-14-01, databáze nahrávek Semináře romistiky KSES FFUK v Praze.

Výlet z Innsbrucku do Alp. 2008.
Foto: Beate Eder Jordan

později vyplavila povodeň, s nasazením se podílel na vyklízení a renovaci vytopených prostor. Po povodních došlo s novým vedením rozhlasu i k personálním změnám v pořadu pro menšiny a Emil Cina se vrátil na pozici správce do své kanceláře v suterénu budovy. S odchodem do důchodu se začal věnovat intenzivněji své tvorbě a v rámci různých vzdělávacích a motivačních programů jezdil po školách a oslovoval své nejmilejší publikum - děti.

Svou první báseň napsal Emil Cina ve svých 63 letech. „*Viděl jsem časopis Amaro lav, jak tam někdo píše, a strašně jsem se smál, jak to tam bylo napsáno. Třeba ta pohádka, že nebyla stylizovaná, jak jsem zvyklé číst, jo. A najednou jsem já, jen tak z ničeho nic, jsem napsal báseň na ten časopis Amaro lav. Amare laveha dživen o Roma jekheha jileha. Tak jsem napsal tohleto a ono to vyšlo na titulní stránce. No já zdvihnul nos nahoru, jo, že se mi to podařilo. A pak už to šlo jedno s druhým, prostě jsem začal psát.*“³

Amaro lav⁴

**Amare laveha
dživen o Roma jekhe jileha.
Phen mange, daje,
savo amen dživipen esas,
te le Romen phuvori na sas?
Phuvori na sas, miro čhavo,
ča barendar droma,**

Naše řeč⁵

S naší řečí žijí Romové
v jednom srdci.
Řekni, maminko,
jak jsme žili,
proč Romové nikdy
svou zem neměli?
Zemi jsme neměli, synu,

³ Nahrávka č. 2009-04-17-01, databáze nahrávek Semináře romistiky KSES FFUK v Praze.

⁴ Emil Cina: Amaro lav. In: *Amaro lav* 1/91, s. 1. (Veškeré ukázky z autorovy tvorby otiskujeme tak, jak byly publikovány.)

⁵ Při svém prvním otištění v *Amaro lav* vyšla báseň bez překladu. Text byl později mnohokrát přetisknut a autorem (v různých verzích) veřejně reprodukován. Uvedený autorský překlad je zapsán podle pozdějšího záznamu autorského přednesu v Muzeu romské kultury. Autorské romské znění jednotlivých odlišných strof je uvedeno v poznámce pod čarou.

pal lende bacht pengeri
 rodenas savore Roma.
 Ďivesa romane beršenca pregele,
 romane apsa pen la phuvaha rozgele.

La jagaha o čhavore
 raťi vakerenas,
 o brišind len savoren zasovelas.

Čhavo miro,
 khameha
 dživ the romane jileha,
 tire apsa ňikaske imar na deha.

jen kamenité cesty.
 hledat své štěstí.
 Den hledal dny,
 Romové cesty své
 skrápěli slzami.⁶
 Oheň romským dětem
 večer vyprávěl,
 noční déšť jim do snů
 štěstí přinášel.⁷
 Synu můj, žij se sluncem
 a se svým romským srdcem!
 Slzy, které proléváš,
 ty už nikomu nedáš

Vedle časopisu *Amaro lav* byl redaktorsky činný v periodiku Sdružení romských autorů *Gendalos* a navazujícím *Nevo romano gendalos*. Založil a vedl rubriku pro děti „*Čhavorengere seri*“. Od roku 1996 spolupracoval i s dětským souborem Olgy a Ludmily Fečových *Čhavorikaňi luma*. V posledních letech přispíval pravidelně do romského čtrnáctideníku *Romano hangos* a dětského časopisu *Kereka*.

„V rozblase, tam bylo romské vysílání, Milena Hübschmannová tam chodila, Gejza Demeter a Margita Reiznerová a najednou oni ani jeden nepřišli na vysílání. Já jsem tam pracoval v údržbě a oni říkali: ‚Emile, ty musíš.‘ Já říkám: ‚Já nejdu, já jsem koktavej, já nejdu.‘ No a nádech a výdech a jelo to a dělal jsem to až do povodní. Pak se změnilo vedení, no a dneska jsem tam znovu v údržbě, musím to vydržet, že jo, do toho důchodu. Ale snažim se tu romštinu uchovat, když jsem začal.“⁸

V tvorbě v romštině Emila Cinu podporovala zakladatelka pražské romistiky Milena Hübschmannová, která jej zvala na semináře tvůrčího psaní a doprovázela jej i s dalšími spisovateli na autorská čtení. Právě z těchto cest vyprávěl Emil velice rád vtipné historky.

„Byli jsme s Fabiánovou a s Milenou Hübschmannovou a se Slepčikem v Rakousku, jo. A ona povídala svoje povídky a najednou Slepčiková stála u klavíru opřená, ona tam zpívala, tam hrála kytara, ne, Slepčiková, jo. A Fabiánka stará říká: ‚Já vám řeknu teďkon paramisi jak o pesos the o kozos šli na tragicko smrt.‘ Slepčiková se počurala. (smích) To byla taková ženská, Fabiánka, že ta mluvila česko-

6 V romské verzi z autorova přednesu v MRK: *Ďives le Ďives rodelas, / o Roma pal o droma / peskere apsa mukenas*.

7 V romské verzi z autorova přednesu v MRK: *...raťuno brišind andro suno / bacht lenge anelas*.

8 Nahrávka č. 2009-04-17-01, databáze nahrávek Semináře romistiky KSES FFUK v Praze.

slovensko romsky a všechno pletla dohromady. Ta jednou prišla ve Vídni, my jsme chtěli už spát se Slepčikem, už jsme byli unavený. A tam se nesmělo na ženských kouřit a u nás u chlapů se smělo. Tak ona prišla, protože kouřila. Ta kouřila a furt mluvila. Slepčik takhle, jak stál u toho stolu, takhle praštil sebou a usnul, jo. A ona říká, no, tak já už jdu domu.“⁶ (smích)

„Já jsem strašně rád jezdil na takovýhle ty věci, protože když jsme se sešli, to byla sranda. To byla strašná sranda. Vlado Oláh taky. To bylo, to byl strašnej chlap. Byli jsme na Sázavě na nějakym tom jsme byli. Měli jsme tam romistiku a Milena Hübschmannová a ted'kon tam byla kuchyň a oni měli nějaký špekový knedlíky a bylo to strašně mastný pro mě, jo. A jedli jsme to a Vlado Oláh říká: ‚To eště zbylo, vem to, Emile, naber si to a vem si domu.‘ Já říkam: ‚Já nechci na pokoj, já nechci!‘ A nandal mi celý takový pekáč. A ta rodinka, co tam byla i s rodinkou s dětma, Češi, jak to tam uvařili. Taková bezká ženská to byla s pěknym chlapem, oni mysleli, že jim to zůstane, ta večere, a on to vzal a dal mi to na pokoj. Já nemoh usnout v noci z toho smradu, jo. To byla páliová ta cibule, no to bylo strašný. Vlado Oláh, to byl tedy kousek. Jak začal mluvit o pánu Bobu, pak tohleto, no konec.“ (smích)

Vypravěčské umění ovládal Emil Cina jako málokdo. Svým hlubokým zvučným hlasem obsáhl sebevětší publikum a s dynamikou sobě vlastní vtáhl do děje každého posluchače. Na rtech mu viseli třeba i rakouští studenti, kteří sice nerozuměli ani slovo a museli počkat na přetlumočení do němčiny, ale i tak pro ně bylo samotné Emilovo vyprávění emocionálním zážitkem. Ani nemluvě o jeho srdečném smíchu, který byl doslova nakažlivý.

Psané básně a prózy tvořil Emil Cina v tandemu s manželkou Věrou, která se díky svému muži naučila zacházet s počítačem a psát na klávesnici. Ručně psanou Emilovu tvorbu tak společnými silami přepsali elektronicky a následně společně i veškeré texty překládali do češtiny, což byl často velice dlouhý tvůrčí proces plný diskuzí.

Vedle již zmíněných periodik vyšla Emilova tvorba např. v *Bulletinu Muzea romské kultury* (2000), složil některé z veršů pro romskou čítanku *Amari abeceda* (1998)⁷. V roce 2002 byly jeho básně publikovány ve společné sbírce tří autorů pod názvem *Legends, balady a romance národů*⁸. V knize *Devla, devla!* (2008)⁹ s podtitulem *Básně a povídky o Romech* se prezentuje dvěma mýty – *Pal o manuša, so mari-bena na kerenas* / *O lidech, kteří nevedli Válku* a *Pal baro kamiben* / *O velké lásce*,

6 Nahrávka č. 2010-04-14-01, databáze nahrávek Semináře romistiky KSES FFUK v Praze.

7 HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. *Amari abeceda (Naše abeceda)*. Praha: Fortuna, 1998, 64 s. ISBN 80-7168-622-0.

8 ČERMÁKOVÁ, Jarmila Hannah, ed. a kol. *Legends, balady a romance národů*. [Praha]: Velká Ohrada, 2002, 117 s. ISBN 80-239-3207-1.

9 *Devla, Devla!: básně a povídky o Romech*. Praha: Dauphin, 2008, 196 s. ISBN 978-80-7272-135-1.

Výlet z Innsbrucku do Alp. 2008.
zleva: Emil Cina, Mozes a Fatma
Heinschinkovi se studentkou
literatury Innsbrucké univerzity
a Eva Zdařilová.
Foto: Beate Eder Jordan

přičemž právě jeho příspěvky byly kritiky vyzdvihovány jako ty zdařilejší. Na moti-
vy obrazů benediktinského mnicha Lukase Rügenberga napsal povídky ze života
Romů na Slovensku, které se staly podkladem pro knihu pro děti *Ivan a Dominik*
(2010)¹⁰. Je autorem českých a romských textů v knize fotografií Ibra Ibrahimoviče
*O školara / Školáci*¹¹. V roce 2012 mu vyšla pohádka *O Trastoro / Želízko* ve sbírce
nakladatelství Kher *Otcův Duch a jiné pohádky romských autorů*¹². O rok později vy-
dalo nakladatelství Kher publikaci *Rozummění*¹³, *Literatura Romů ve výuce (nejen)*
romských žáků, kde je i medailonek Emila Ciny, v němž autor sám vzpomíná na svůj
život, a jeho povídka Strach. V roce 2014 pak vychází Emilova povídka *The ajsi šaj*
avel e Viľija / I takový může být Štědrý den ve sbírce próz *Moji milí*¹⁴.

V roce 1997 byl na Mezinárodní soutěži romské umělecké tvořivosti Amico
Rom v italském Lancianu oceněn hned dvěma místy, a to druhým v kategorii
prózy a třetím za svou poezii pro děti.

Mimo jiné se věnoval i překladu, do romštiny přeložil knihu pohádek pro
děti Ludvíka Středy *Duhový most - Le devleskeri phurt*¹⁵, do češtiny přeložil celo-
večerní film Emira Kusturici *Černá kočka, bílý kocour* (1998), naopak do rom-
štiny převedl některé pasáže filmu *Roming* (2007) apod.

10 WIEGHAUS, Georg. *Ivan a Dominik*. Dle předlohy Emila Ciny. München: St. Michaelsbund, 2010. 40 s. ISBN-13: 978-3939905677.

11 CINA, Emil. *O školara = Školáci*. Vyd. 1. Praha: Společnost Horymíra Zelenky, 2005, [58] s. ISBN 80-239-7410-6.

12 *Otcův duch a jiné pohádky romských autorů*. Praha: KHER, 2012, 111 s. Autoři: Renata Berkyová, Emil Cina, Eva Danišová, Gejza Demeter, Ilona Ferková, Magda Gáborová, Andrej Giňa, Agnesa Horváthová, Iveta Kokyová, Lucie Kováčová, Karol Lazár, Roman Michalčík, Zlatica Rusová, Markéta Šestáková, Lajla Žigová. Dostupné také z: http://www.kher.cz/projekty_duch.html

13 HOŮDEK, Lukáš a PATOČKOVÁ, Radka. *Rozummění: literatura Romů ve výuce (nejen) romských žáků*. Vyd. 2. Praha: Kher, 2013 [i.e. 2014], 238 s. ISBN 978-80-87780-07-7. Dostupné také z: http://www.kher.cz/Eknihy/Nase/rozummeni_2.pdf.

14 *Moji milí - sbírka romské narativní prózy*. Praha: KHER, 2014, 107 s. Dostupné z: <http://www.kher.cz/clanek.php?id=1150>

15 STŘEDA, Ludvík. *Duhový most - Le devleskeri phurt*. Liberec: Krajská vědecká knihovna, 2004, ISBN 80-85874-29-6.

Jako byla pro Emila osobně významná jeho úplně první výše uvedená báseň *Amaro lav*, hovořil o obdobném niterném rozpoložení i při psaní básně *La Milenake*, kterou napsal spontánně po obdržení smutné zprávy o tragickém úmrtí Mileny Hübschmannové v Jihoafrické republice v roce 2005.

La Milenake ¹⁶	Mileně
Amari sal amari, sar šunas andre gil'i romaňi.	Naše jsi, stále naše, jak zní to v písni cikánské.
Drom dromestar, so tu prephirdal, gav gavestar, paramisi, vod'i manušeskeri andro jilo tu peske garuďal.	ty všechny cesty, co jsi prochodila, ode vsi ke vsi, a všude jsi byla, jak pohádku a duši lidskou jsi ve svém srdci zabydlila.
Žalaha genas tire lava romane, bari ke amende dukh. Lakero esas: „Ča romaňi čhib ma omuk.“	S bolestí čteme prostá tvoje slova: Na romskou řeč nezapomeň - opakujeme znova.
Sikhľariben: paťiv ke avreste, so tu berša sikhavehas, ke tute amen vaš savoro savoreha palikeras.	Léta jsi učila – být čestným člověkem. K tobě my všichni vzhlízíme s povděkem. (říjen 2005)

Větší část své tvorby věnoval Emil Cina dětem. Snažil se tvořit jak kreativní krátké texty, tak i formáty využitelné při výuce – krátké říkanky k jednotlivým písmenkům abecedy, příběhy zaměřené na roční období, nebo např. báseň s využitím číslovek v romštině. Snažil se pokud možno neutíkat k někdy i rozšířenějším přejímkám z majoritních jazyků, místo toho používal často méně známou slovní zásobu, kterou považoval za tradičněji romskou, byť se mohlo jednat i o starší přejímky např. z maďarštiny. Snažil se také hledat a navrhopvat čistě romská pojmenování i pro taková slova, která v romštině chyběla. Sám rád připomínal, že navrhl pojmenování pro „duhu“ – *le devleskeri phurd*, které bylo přijímáno i jinými autory.

Intenzivněji se zabýval tvorbou neologismů také v kontextu své práce pro časopis *Amaro gendalos*. Tam pravidelně vycházel česky i romsky přehled aktuálních zpráv, později též dvojjazyčné komentáře. Emil Cina byl jedním z romských překladatelů těchto textů. Při jejich překládání narážel na termíny pře-

¹⁶ Publikováno v *RDž*, říj 2006, s. 316.

vším z oblasti politiky a veřejného života, které v tradiční slovní zásobě romštiny chyběly, a tak přicházel s vlastními návrhy, přičemž mnohé z nich se užívají dodnes. Zároveň se snažil, aby byl překlad v romštině srozumitelný, což je patrné v některých ukázkách, kde je romská verze o mnoho delší než původní česká. Příklady vybíráme ze dvou čísel časopisu *Amaro gendalos*, je v nich patrné, že k úkolu přistupoval rozličně, někdy docházelo spíše k doslovnému překladu, jindy se snažil hledat čistě romská vyjádření. Neologismy tak vznikaly metodou „pokus-omyl“, některé z nich se jistě ujaly snadno, některé byly jen jedním z mnoha návrhů. Pro zachování autenticity je netřídíme, jejich přehled odpovídá tomu, jak jdou za sebou v rámci jedné stránky časopisu. Dohromady přináší důkaz o poctivém hledání a velkém vnitřním úsilí autora romský jazyk obohatit a rozvíjet:

česká předloharomský překlad Emila Ciny

slovní spojení užitá v 11/2002 (roč. 6, č. 11), s. 5

*dokud se nevyjasní jeho obvinění
ze zpronevěry
rozhodnutí vládní koalice
postoj
Ministerstvo práce a sociálních věcí*

*dži doakor, kana na ela achalardo
o skaržišagos, hoj čordas love
rozgiñipen pal e rajaribnaskeri koalicija
o terđipen
O miñisterstvos pal e buti the socijalna
veci*

*desetina průměrného měsíčního platu
asistenti učitelů pro romské děti
budoucnost
EU zrušila vízovou povinnost*

*deš procenti pal calo čhoneskero zakeriben
o asistenta sikhlarde kijo romane čhave
tajsutne dřivesa
Europakeri unija skerđa tele o viza*

slovní spojení užitá v 9/2001 (roč. 5, č. 9), s. 5

*napadení s rasovým podtextem
organizace Člověk v tísni
vstoupil v platnost Zákon o právech
národnostních menšin
Listina základních práv a svobod
Rámcová úmluva
volby*

*naperiben rasovone podtekstoha
e organizacija Manuš andro pharipen
avla kije zor o Zakonos vaš o cikne naciji
O Lil pal o fundamentna čačipena
Ramcovo akbariben
o avrikidñipen*

Emil Cina se též účastnil mnohých setkání romských autorů s lingvisty (především těch, kterých se účastnila i Milena Hübschmannová)¹⁷, kde se diskutovalo

¹⁷ Např. Luhačovice 2003 a 2005.

Večer věnovaný odkazu Mileny Hübschmannové
na poli romistiky. Innsbruck 2008.
zleva: Eva Zdařilová, Emil Cina.
Foto: archiv Beate Eder Jordan

o podobě „spisovné romštiny“, navrhovala se nová terminologie apod.¹⁸ Je nutné ocenit a připomenout jeho přístup, kdy se v diskusích projevoval vždy jako aktivní diskutér, zároveň však neprosazoval jen své vlastní ideje. Emil Cina dokázal pochopit i přijmout, že každý chválí především svůj vlastní dialekt, ale že cílem společné cesty není prosadit vlastní nářečí, ale přijmout taková pravidla, aby psaná podoba nikoho neurážela a byla všem pokud možno srozumitelná (dokázal respektovat i šířit pravidlo – „piš podle standardizovaných pravidel, ale čti tak, jak jsi zvyklý mluvit“). Co se týče navrhování nových slov, byl jedním z nejproduktivnějších inovátorů. Bylo znát, že se hledáním neologismů pro pojmenování, která v romštině nedokázal najít, zabývá i ve své tvorbě a překladech.

Po mnoho let také zasedal jako člen poroty literární soutěže pro romské děti *Romano suno*, kterou od roku 1997 pořádá nezisková organizace Nová škola, o.p.s. (dříve Nadace Nová škola)¹⁹. S touto soutěží byl spojen od samého počátku, tedy minimálně 15 ročníků. Na zasedání poroty přicházel vždy precizně připravený, měl své adepty na výhru, ale zároveň dokázal ocenit i favority ostatních

¹⁸ Na základě těchto setkání vyšly dva sborníky:

ANDRŠ, Zbyněk (ed.). 2003. *Jekhetanutňa čhibaba / Společným jazykem*. Brno: Společenství Romů na Moravě. ISBN 80-239-2110-X.

ČERVENKA, Jan (ed.). 2006. *Jekhetanařda čhibaba / Sjednocným jazykem*. Brno – Praha: Společenství Romů na Moravě a FF UK v nakladatelství Signeta. ISBN 80-903325-7-9.

¹⁹ <http://www.novaskolaops.cz/romano-suno/>

porotců. O svých preferencích dokázal pohovořit tak zasvěceně, že společné diskusi dodával nadhled a moudrost, díky čemuž se celá porota rozcházela s pocitem dobře vykonaného díla, že k výsledku dospěla jistým konsensem. Zároveň v mezičase diskusi obohacoval vlastními historkami, které ze zasedání poroty vždy učinily příjemná posezení.

Zvláštní místo v tvorbě Emila Ciny má jeho tvorba pro děti. Z mnoha jeho narážek i z jeho tvorby vyplývalo, jak těžce nese, že se u nejmladší generace romština postupně přestává používat, popř. že se z užívané romštiny ztrácí dřívější běžné výrazy a jsou nahrazovány výpůjčkami z češtiny. Říkal o sobě, že je „poslední Mohykán“, a to ve dvou významech: jednak se cítil být již jedním z mála, kdo usiloval o rozvoj romštiny, ale zároveň mu bylo líto, že si nemá s kým pořádně romsky popovídat. Jak častá je tato stížnost mezi autory romské literatury... (a zároveň bývá i jedním z motivů pro samostatnou literární tvorbu).

Autorovu práci pro děti ilustrujeme vybranými básničkami publikovanými v časopise *Amaro gendalos* v pravidelné rubrice „*Čhavoren gere seri*“ (česky „Stránky pro děti“), kam přispíval spolu se svou manželkou Věrou, jež jeho básničky, hádanky a další tvorbu pravidelně doprovázela osobitými kresbami:

Jekh duj trin
trival deš
tu paš mande beš.

Raz dva tři
třicet pět
ty vedle mě sed'!

Sar me pre tut vičinava,
tu pes mange garuveha.

Až na tebe zavolám,
schováš se mi, jedno kam.

Jekh duj trin
trival deš
denaš andro veš.

Raz dva tři
třicet pět
do lesíčka běž.

Kas me palis arakhava,
pal o muj mandar chudela.
Te ela čaj,
ta me la čumidava.

Až vás kluci pochyťám,
za uši vás vytahám,
zato holkám pusu dám.

Volný překlad: Vladimír Šebek²⁰

²⁰ Báseň přetištěna dle *Nevo romano gendalos / Nové romské zrcadlo*, 4/1994, s.17.

ČA CHUŤ!

Pora, papiris, trasta,
sikhaven savore o vasta.

Kaske o vasta ena melale,
prechuťela e jag trival, chavale.

Ko darala te prechuťel e jag bari,
mi phenel ča lava trin:

Cukros, aro, lon,
me prechuťlom
the kadaj som.

SKOČ!

Peří, papír, železo,
ukaž nám ruce, Terezo!

Přes oheň třikrát musí skočit ten,
kdo nemá ruce bílé jako den.

Kdo se snad ohně bojí,
musí špitnout zaklínadlo trojí.

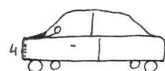
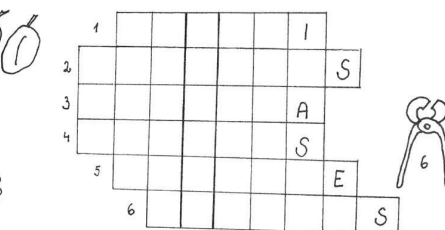
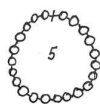
Cukr, sůl a mouka,
hop, skočil jsem
a každý kouká.

Volný překlad: Zbyněk Andrš²¹

Křížovka:²²

***Jekh lav hino garudo
den paš peste l'iteri
arakhena***

***O peršo amen tařarela
aver the dujen pre peste lela
oda trito mařimen pes chal
andro štvarto beřav sar raj
o pandžto pes pre men hordinel
o šouto amenca buři kerel.***

Kreslila: Věra Cinová

²¹ Báseň přetištěna dle *Nevo romano gendalos / Nové romské zrcadlo*, 4/1994, s.17.
²² Křížovka je přetištěna z *Gendalos / Zrcadlo*, Augustus – Septembris 1995, s. 17.

Silně pozitivní vztah Emila Ciny k romštině a k „romipen“ (romství) byl jedním z pilířů jeho osobnosti – romština pro něj představovala velkou hodnotu, péči o ni věnoval podstatnou část svého volného času.²³ Tento vztah se odráží i v následující historce, kterou často vyprávěl:

„Ty mladý už v sobě nemají žádný romipen, jak my říkáme, ztrácejí to. Třeba u té školy. V Karlíně tam mam školu, jo a prvního září děti jdou do školy, řeknu takovej příklad. A já mluvím na tu Romku, protože jí znam, mluvíme spolu romsky: ‚Ta džas le čhavoreha andre škola, ha? Hin les nevo ancugos? Džan les e litera?‘ Tak mluvím a ona říká: ‚Je, pane Cina, nemluvte s nim romsky, von by se mně ve škole špatně učil!‘ Já na ně takhle zůstal úplně u vytržení... a nevím, co mam říct, pusu otevřenou. A pak mu řeknu: ‚No tak kluku, tak ať se ve škole dobře učíš, ať máš samý jedničky.‘ A když odcházejí pryč, tak se na ně takhle dívám a říkám si, беру si český přísloví: ‚Kolik řečí znáš, tolikrát si člověkem. Jo? Muj praděda – byli handlíři na Slovensku vyblášený, uměli maďarsky, slovensky, cigánsky, jak se říká, uměli všechno, protože to potřebovali. Děda dokonce italsky, protože byl za první světový války na vojně tam v Itálii. Jo, uměl kolik řečí a nikomu to nevařilo, a ona...– jí vadila ta romština. Ve Švýcarech dítě chodí do francouzský školy, matka Němka a táta Ital, jo, a umějí všechno. Dobře je třeba, když jsou děti tedkon v Anglii, že se naučí – jak anglicky umějí, česky i romsky a je to nádherný.“²⁴

23 Na lásku k romštině naráží i v rozhovoru, který s ním vedla Veronika Patočková a který je otištěný v článku: SCHEINOSTOVÁ, Alena. 2014. K současné situaci překladu mezi romštinou a češtinou v ČR, s. 20-27. Dostupné on-line: http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLLFF-356-version1_A_Scheinostova_K_soucasne_situaci.pdf

24 Nahrávka č. 2009-04-17-01, databáze Semináře romistiky KSES FFUK v Praze.